Ч. 10. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem

Львів, неділя 3. березня 1929 р.

Рік XXXI

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орган Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот.
В Америці 2 дол. річно.
Зміна адреси 50 сотиків.
Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Редакції: 29-41.

Телеф. Друкарні: 29-26.

Круговорот стихійних нещасть.

Переживаємо страшні часи. Після довголітньої воєнної завирухи прийшли роки неврожаю, повіний і голоду. Дальшим звеном в цьому ланцюху стихійних нещасть є цьогорічна строга зима зі сибірськими морозами і сніговими заметами, які ще не скінчились.

Зі всіх сторін приходять сумні вісти про страшне лихоліття, яке переживала людність нашого краю в часі недавних морозів, відрізана від світа, лишена топлива, харчів і предметів необхідної потреби.

Найбільше потерпіло село, що неприготоване до небувалої у нас стужі, дусилося в ледових обіймах зими. Люди замерзали по хатах. Худоба гинула масово по стайнях. Щоби ратувати живий достаток, селяни держали в мешканнях корови і безроги. Людські хати перемінялись в хліви, в яких панували мороз, голод і нужда.

Страшні морози вправді минули, але небезпека висить над селом дальше — грозить йому голод. Бараболя, головна пожива селянських мас, вимерзла в пивницях і кіпцях. Для бідніших людий це великий удар, що засуджує їх на голодування. До браку паші, до здесяткування худоби приходить брак поживи для людий. Страшні примари голоду й крайної нужди заглядають в наші села.

Але на тім не конець. Поля покрила груба, кількаметрова верства снігів. Можливе, що під їх тягарем випріє озимина. Наслідки великих снігових опадів побачимо аж тоді, як на весну стопиться сніг. Тоді в наші села загляне ще грізніший гість — неврожай.

Та заки до цього прийде, насувається на наш край ще одна велика небезпека: повінь! З хвилею, як зачнуться весняні розтопи, величезні полоси краю знайдуться під водою. Найбільше загрожені повіти в дорічу Дністра і Сяну. В передбачуванню цього лиха утворились уже воєвідські комітети, що приготовляють ратункову акцію та опіку над навіщеним повенями населенням. В справі коштів воєвідства звернулися до центрального уряду, а крім того мусять причинитися від себе самоврядні установи та циле громадянство.

Пора й нам звернути увагу на грядучу катастрофу. Українські посли повинні негайно зажадати від уряду не тільки забезпечення палива навіщеної нещастям людности, і то не тільки міст, але й сіл, не тільки достарчення поживи там, де її нема, але й достарчення паші для худоби, забезпечення бідної людности перед передновком, достарчення збіжа на весняні засіви та забезпечення великих просторів краю перед неминучою катастрофою весняної повені. Одночасно наші громадянські чинники не сміють сидіти зі заложеними руками, але спільними силами станути до боротьби з новим стихійним лихом.

Варшавські підсумки.

Згідно з польською конституцією варшавський сойм відбував щорічно одну обовязкову т. зв. звичайну або буджетову сесію (безперервні наради), яка тріває около пять місяців: від листопада до кінця березня (марта). Головна ціль цієї сесії це — як каже вже сама її назва — державний буджет, себто обрахунок державних доходів і розходів на слідуючий рік (буджетовий рік у Польщі рахується від 1. квітня до 31. березня наступного року). Отся головна ціль цьогорічної звичайної соймової сесії вже майже осягнена, бо в першій половині лютого сойм ухвалив уже буджет. Тепер він потрібує лише затвердження сенатом, а коли сенат уведе в ухвалу сойму деякі зміни, то сойм ті зміни ще раз перегляне й займе до них остаточне становище, після чого закон про буджет піде до підпису президента републики й буде (найдалі до кінця березня) оголошений у „Вістнику законів“ („Дзенніку устав“), набираючи обовязуючу силу. Однак все те уже другорядні формальности, бо головна робота коло ухвалення буджету вже зроблена. Тому нині говориться вже про недалекий час зачинення сесії і тому можна вже тепер підводити її підсумки з **погляду наших** інтересів.

Ми ніколи не займалися дурманенням нашого народу й замазуванням йому очей усякою демагогічною брехнею (тим і ріжнимося від інших українських та й неукраїнських партій і тому маємо стільки ворогів!) і в імя правди ніколи не закривали перед народом річей навіть найбільше прикрих. В імя правди ми перестерігали теж наш нарід перед легкодушною вірою в якинебудь практичні успіхи наших послів на варшавському парламентарному грунті. При підсумках біжучої соймової сесії знову отверто стверджуємо, що таких успіхів **нема.**

Отже що торкається самого буджету, то він остав так, як і попередній буджет, віддзеркаленням урядової політики відносно українців, політики, яка остала — та сама. Заступники Українського Клюбу в буджетовій комісії (посли Хруцький і Целевич) не пропустили ні одної позиції буджету, при якій можна було виказати її шкідливість для українського населення. При загальній буджетовій дебаті виступило аж девять наших послів: посол Д. Палієв освітлював загальне наше політичне положення, пос. Луцький загальне наше положення господарське, пос. Кузик промовляв при буджеті міністерства суспільної опіки, пос. Целевич при міністерстві внутрішніх справ, пос. Тершаковець при буджеті міністерства земельних реформ, пос. Кохан при міністерстві публичних робіт, пос. Величкович при міністерстві освіти, пос. о. д-р Пеллях при міністерстві віроісповідань, пос. д-р Загайкевич при міністерстві справедливости. Кождий з них подрібно зупинювався над політикою даного міністерства відносно українців, кождий з них свої ділові виводи попирав десятками прикладів із життя і кождий з них ставив до поодиноких міністрів відповідні вимоги. Однак ціла та вперта боротьба, одначово на комісії що й на повнім соймі, остала без жадних наслідків. Наших послів або переголосовувано, або згори називано річеві й ділові виводи наших послів „брехнею“, не вдаючися навіть у розгляд цеї „брехні“, або використовувано ці посольські виступи для нових протиукраїнських вигуків. Остаточно в буджеті не введено ні одної найменшої зміни в користь українського населення, скреслено навіть смішну суму несповна 200.000 зол., на диво признану буджетовою комісією для „Сільського Господаря“ і ще смішнішу суму 200.000 зол. на український університет!

Те саме торкається і справ, безпосередно з буджетом незвязаних. Як відомо, ще весною Український Клюб зголосив ряд внесків у формі законопроєктів, із яких найважніші були: про народнє шкільництво, про університет, офіціяльну назву „український“ замісць „руский“, про відібрання кацапам Народного Дому у Львові і т. п. Не будемо розводитись над історією цих внесків, однак ствердимо головне, а саме, що ні один із них у корисному для нас дусі ще не полагоджений!

Мало того. На порядок нарад сойму ввійшов внесок урядового Безпартійного Бльоку на зміну конституції, внесок, у якому цілий ряд проєктованих постанов — в разі ухвалення їх — фактично унеможливить українському населенню під Польщею боротьбу навіть на парляментарній арені. Ось так буджетова сесія, яка осьось буде закінчена, не тільки не принесла нам жадної полекші, але положення наше ще погіршила.

Причини такого стану — ті самі, що були досі. Українська справа вічно ще не находить зрозуміння і взагалі є легковажена. Колиж наші посли стараються доказати її важливість, то ці спроби все ще розбиваються об мур старих і фальшивих поглядів соймових кругів, які бачать лихо в усьому („австрійській видумці“, „німецькій інтризі“, „бунтарських провідниках“ і тд.), тільки не у власній політиці. Колиж від них жадається зміни тієї політики, тоді вони стають на становище, що може й можна би щось українцям „дати“, але лише тоді, коли й вони зі свого боку щось „дадуть“. Тимчасом громадяне української національности дають уже податки і рекрута і нічого більше дати **не можуть,** зате **вимагають** від держави все те, що держава громадянам дати **повинна.** Здавалось би, що це ясне, як сонце, але видно, що — не для всіх.

І так у колісце. Стара історія — невідомо тільки, як вона довго тріватиме. Треба нам бути приготованими на час найдовший, а сили для його передержання черпати зі себе самих. Бо лише міць народнього духа є незломна!

Реформа самоврядування.

В польських законодатних установах говориться тепер багато про перебудову Польщі. Теперішне положення держави нікого з поляків не вдоволяє і всі хотять направляти її організаційні хиби. Але всі хотілиб направити її так, щоби Польща мала характер не мішаної, але чисто польської держави. В тій цілі придумують нову конституцію, яка раз на все забезпечилаб владу і силу теперішним можновладцям, і в тій цілі заходяться коло налаштування самоврядних установ, однакових для всіх воєвідств, але розуміється, таких штудерних, що забезпечилиб полякам необмежене панування над населенням непольських національних земель.

Адміністраційна комісія в польськім соймі займається тепер такими самоврядними законами, радячи головним чином над повітовим самоврядуванням та виборчою ординацією до громадських, міських і повітових рад. Польські демократичні клюби придумали, як відомо, так звані малі самоврядні закони, пристосовуючи для Галичини виборчу ординацію, що обовязує в б. Конгресівці. З тим проєктом годиться польський уряд, тільки натискає, щоби самоврядування підпорядкувати цілковито адміністраційно-політичній владі. Ходить о те, щоб обмежити вплив українського населення в мішаних воєвідствах. Видно з бажанням уряду йдуть наради в адміністраційній підкомісії, що між іншим виділює з повітового самоврядування такі міста, як Перемишль, Станиславів і Тернопіль та годиться, щоби предсідником повітового виділу був староста побіч виборного президента, що не буде мати ніякого голосу. Вибори до повітової ради на основі посередности малиб переводити громадські ради, а повіт має бути поділений на окремі міські і сільські округи. Голосування і поділ мандатів опирається на пропорціональности. Ота посередність і пропорціональність, окремішність міських і сільських виборчих округів і т. п. мають одиноке призначення: штучними способами обмежити українську більшість в користь польсько-жидівської меншости.

Однак і цього замало тим польським політикам, що згуртувались в так званий „Безпартійний бльок“ (одинка) і віддалися беззастережно на услуги теперішного уряду. Ті бебісти придумали свій самоврядний закон, однаковий для цілої Польщі, але з такими штучками і закарлюками для непольських народів, щоби вони не могли ані пікнути. Шкода розводитись над цим самоврядним проєктом, бо він ледви чи діждеться здійснення, тому що замісць одноцільности в самоврядуванню вносить ще більше заплутанини та неясности в самоврядне життя і дає владі можність до ріжних надужить.

Сяк чи так реформа самоврядування заповідається дуже некорисно для українського населення. Не тішить нас те, що поляки не можуть погодитися щодо самоврядних проєктів, бо легко було знищити самоврядування, яке лишилось у нашому краю після Австрії, але тяжше придумати щось ліпше на його місце. Тим більше, що ліпше має бути воно тільки для поляків. Але скорше чи пізнійше поляки погодяться у спільному фронті національних меншостей

а тоді настане час, коли **самоврядувати** будуть **самі поляки.** Від організації української національної сили буде залежати збереження наших громадянських прав.

За опіку над хліборобством.

Промова посла Г. Тершаківця, виголошена на повному засіданні сойму дня 5. лютого ц. р. при дебаті над буджетом міністерства хліборобства.

Високий Сойме! Предложений урядом буджет міністерства хліборобства обертається в межах суми 55.429.559 зол. видатків. Коли зважимо що з кредитів, які підлягають обовязковому зворотові, поверне до державної каси 1.816.308 зол., тоді буджет міністерства хліборобства викаже у справжніх видатках 53,613.251 зол., або 2,04 прц. відповідно до всіх видатків буджету на рік 1929-30. Це свідчить про дуже малу опіку для хліборобства, а в інших державах вона значно більша.

Коли приглянемось окремим позиціям видатків мін. хліборобства, то переконаємось, що дрібне хліборобство малощо користає з них, а *українське хліборобство взагалі з них не користає.* Розглядаючи буджет мін. хліборобства, годиться підкреслити, що від нього у великій мірі залежить добробут тих громадян, яких варстатом праці є земля, а таких громадян є в Польщі 70 проц. Одночасно слід підкреслити, що *промисл і торговля жили і живуть коштом хліборобства* і що розвиток та життєздатність промислу залежать майже виключно від купчої сили рільничого консумента, бо з покращанням матеріяльного стану хлібороба фабриканти і купці відчувають негайно благодатний вплив на свої кишені. Тому цей буджет має першорядне значіння не лише для хліборобства.

Підставою розвитку хліборобства є три основні речі: *земля, рільнича освіта і кредит.*

Перша підстава, земля, ця єдина кормителька українського рільника *не є достаточно в його руках.* Згідно з переписом з 30. вересня 1921 р. дрібна земельна власність на українських етноґрафічних землях в польській державі виносить 8,231.300 га, які творять варстат праці для 1,251.000 родин. Серед тих господарств маємо аж 967.000 карловатих господарств нижче 5 га, або 80 проц. взагалі карловатих господарств на нашій етноґрафічній території. З тих чисел виходить, що для нашого народу справа продукції і рільничої освіти має першорядне значіння, бо вигляди на поширення його варстату праці, на яке він ждав від віків, тимчасом щезли. Запас землі, який має і мав прийти від великої земельної власности, а який на нашій території творить 1,500.000 гектарів і на котрий ждало і жде 1,000.000 родин голодного на землю українського пролетаріяту сільського і пів пролетаріяту, той *запас землі уже значно зменшився,* перейшовши у великій частині в руки *осадників та кольоністів.* З цього виходить, що для українського дрібного рільника велике значіння має покращання видатности його землі, себто приноровлення *інтензивної господарки.* Однак в такому стані, як вона сьогодня находиться, не змеліорована і не скомасована, не зважаючи на найбільші зусилля з боку самого рільника, ця господарка не може дати відповідних до вложеного капіталу і праці наслідків.

Около 18 міліонів гектарів землі жде в Польщі меліорації, міліони гектарів ждуть *відводнення* або *наводнення,* а з тим є тісно звязана справа *реґуляції рік і ґірських потоків,* яких є близько 10 тисяч кільометрів неуреґульованих. Чому воно так, пізнаємо тоді, коли приглянемося блище політиці Банку Рільного. Банк Рільний має *державний позичковий фонд,* призначений на рільні меліорації (закон з 22. липня 1925 р.) і з цього фонду він має давати позички для дрібних рільників терміном на 6—12 літ на 5 проц., на дренування, відводнювання і наводнювання. Цей фонд виносить в 1925-1928 роках 16,000.000 зол. За той час Банк Рільний на меліораційні цілі Східної Галичини з 1,868.900 зол. в 1925 р. не призначив ані одної позички, а в 1926 р. з 6 міл. 868.000 зол. призначив для Східної Галичини 75.400 зол., а в р. 1927 з 7,560.000 зол. призначив тільки невеличку суму для одної громади стрийського повіту. Ту саму політику провадить уряд щодо реґуляції рік і гірських потоків. Тоді, коли у Західній Галичині на кошти реґуляційних робіт, які мають бути переведені постепенно, протягом 20 літ при щорічному видатку 7—8 і пів міліонів, призначається 151,000.000 зол., то для *Східної Галичини ані уряд, ані краєве самоврядування не дають відповідних грошей.*

Другою підставою піднесення хліборобської культури є *хліборобське знання,* якого можна придбати у відповідних *хліборобських школах.* Не досить мати кусник землі, щоби щось з нього випродукувати. В нинішних часах дрібний рільник мусів здобути у школі або на практичному курсі фахове знання. Тому треба звернути увагу на спосіб навчання у рільничих школах і на позашкільних практичних курсах, бо живе слово, голошене на рідній мові при самому варстаті праці і на прикладах щоденної праці, значить багато. На жаль, український нарід у числі 6 міліонів на землях під Польщею, маючи 86 проц. хліборобського населення і даючи непомірні податки, не має *ані одної рільничої школи з українською мовою навчання.* Коли тимчасом у Польщі є 5 вищих хліборобських шкіл, 12 середніх і 86 народніх, 6 садівницьких і одна молочарська. Є у Польщі польські високі хліборобські школи, однак українська висока хліборобська школа находиться аж у Подєбрадах в Чехословаччині, але й ту школу вже звивають. Крім державних хліборобських польських шкіл є ще 24 приватних, які теж уряд щедро підпомагає. Ми, українці маємо підготовані 4 рільничі школи, маємо на них землю і будинки, урухомили вже школу в Милowані. І лише ця одна школа дістає річно 20.000 зол. допомоги від міністерства хліборобства зі суми 8.148.893 зол., прелімінованих в буджеті на хліборобську освіту. Таким робом українська хліборобська освіта дістає допомогу у висоті *2 і пів-тисячного проценту у відношенні до буджету міністерства хліборобства...*

Третьою підставою хліборобства є кредит. Той кредит для українського дрібного селянина мусить бути *дешевий і довготерміновий,* уділюваний в короткій дорозі українськими кредитовими кооперативами. Такого кредиту український рільник не має.

Згадати можна би лише той яскравий факт, що на 150 міліонів золотих короткотермінового кредиту, уділюваного хліборобству в Польщі, наше хліборобство від 1928 р. взагалі не користає, бо кредит 500.000 зол., який мала українська кооперація від Банку Господарства Краєвого і Банку Рільного, вона мусіла в цілости сплатити, а чейже Банк Господарства Краєвого це бувший Краєвий Банк у Львові, створений також засобами українського населення.

Бачучи це все, український селянин зрозумів, що мусить напружити всі *власні сили,* щоби здобути середники для *піднесення продукції і хліборобської освіти.* Війна знівечила його хліборобське господарство гірше ніж деінде в Польщі. Допомоги від уряду сподіватися не може. Серед таких важких обставин наш селянин зрозумів, *що лише власними силами в орґанізації українських хліборобів, якою є хліборобське товариство „Сільський Господар“ може збудувати собі краще завтра.* Діяльність цього товариства добре панам відома, бо була докладно освітлена з цієї трибуни членом Українського Клюбу послом Луцьким. Додам, що це товариство своїми фаховими людьми бере діяльну участь в переведенню меліорації і комасації. Спитаємо, *яке відношення уряду до цієї громадсько-господарської орґанізації?* Чи тримається уряд засади, що коли українське громадянство виявляє в певній ділянці активність, то треба цю громадську орґанізацію підтримувати і не треба творити подібних установ на ґрунті самоврядування, які протиставилися би роботі „Сільського Господаря“, ба навіть відмовляли йому права репрезентувати українське хліборобське населення?

Українське хліборобське населення з року на рік убожіє, його задовження непомірно зростає і це *не життя, а лише животіння:* забагато цей нарід має, щоби вмерти, а замало, щоби жити! Українське населення не тільки не дістає збільшеного варстату праці на рідній від віків землі, але не дістає теж можности покращання цього варстату. Обтяжене наше населення тягарем ріжнородних, безпосередніх і посередніх данин, при величезній ріжниці цін на його земельні продукти, товар і нерогату худобу у порівнанні з цінами фабрикатів, палива і будівельного дерева та інших необхідних для хлібороба річей. Українське хліборобське населення позбавлене є можности розвитку *хатнього промислу* покращання свого стану, як також *заробкування внутрі краю* і корисної *сезонової еміґрації* за границю, головно-ж до Америки. Ствердити також треба, що уряд у відношенню до громадського господарства, кооперативних і господарсько-освітніх українських орґанізацій відноситься неприхильно. Тому українське населення свідоме, що лише своїм власним зусиллям зможе збудувати собі краще завтра і воно теж його збудує.

Зі сойму і сенату.

Соймова конституційна комісія радила 22. лютого ц. р. над проектом **закона про збори.** Українські посли д-р **Блажкевич і Заваликут** виступили проти припису, що накладає на господаря зборів обовязок розвязати довірочну нараду (за запрошеннями) та проти інших трудностів. Справа не рішена.

Минулого тижня радила адміністраційна підкомісія над **реформою самоврядування.** Пос **Целевич** ставив до закона про повітову самоуправу численні поправки, щоби **не допустити** до упривілеювання польського населення у Сх. Галичині в некористь українського. Більшість цих поправок перейшла.

На засіданню комунікаційної комісії українські посли д-р **Загайкевич** і **М. Струтинський** зажадали **відписання залізничих оплат** за перевіз вугля, достарченого населенню, що потерпіло від повені в 1927 р. Ці оплати наложено додатково на поодинокі села у висоті кількасот золотих. Відпоручник уряду заявив, що міністерство вже здержало примусову екзекуцію платних наказів.

На торговельно-промисловій комісії 22. лютого обмірковувано внесок Українського Клюбу про **години праці в торговельних підприємствах.** Пос. **Кузик** домагався, щоби кооперативи по селах могли продавати в часі від 1. квітня до 30. вересня до 9. год. вечером. Дотеперішні приписи, що на це позволяють, поліція нехтує і накладає грошеві кари на кооперативи, отворені по 7. год. вечером. Комісія ухвалила внесок Українського Клюбу, а відпоручник міністерства торговлі заявив, що міністерство виготовляє виконавчий розпорядок, який позволяє торговельним підприємствам по селах отвирати склепи від 5. до 11. год. рано і від 3. до 9. вечером.

В сенатській буджетовій комісії при розгляді міністерства судівництва промовляв 21. лютого сенатор **Децикевич** про **польські суди** на українських етноґрафічних землях. Супроти українського населення суди далеко гострійші, ніж супроти інших громадян. У звязку з листопадовими подіями арештовано багато українців, а кільканайцять українських студентів сидить ще доси в слідчій вязниці.

В пятницю, 22. радив **повний сойм** над проектом безпартійного бльоку про **ревізію польської конституції.** Записалося кількадесять бесідників, з яких цього дня промовляло 5. Посли з одинки заповіли, що зроблять все можливе щоби поправити теперішну конституцію, а посли опозиційні заповіли найгострійшу боротьбу проти такої направи. Зачувати, що як урядови не вдасться переперти зміни конституції при теперішнім складі сойму, то прийде до розвязання сойму та розписання на осінь ц. р. нових виборів.

На засіданню повного сойму дня 26. лютого раджено над внеском польських лівих партій (соціялістів, Визволеня і хлопської партії) про потягнення міністра скарбу Чеховича до відповідальности перед державний трибунал за те, що у державних видатках за минулий рік **переступив буджет о 500 міліонів золотих,** не питаючи дозволу сойму на те. Внесок цей, дуже неприємний для польського уряду, обосновував пос. Возьніцкі (Визв.). Наради були дуже бурливі, особливо коли промовляв пос. Рибарський (вшехполяк), якому безнастанним криком не давав говорити клюб одинки. Міністра Чеховича боронив голова польського уряду Бартель, кажучи, що уряд вирахується з того пвміліярда переступлених видатків, а тимчасом потягнення міністра скарбу перед державний трибунал може пошкодити Польщі за границею. Всеж таки внесок принято більшістю голосів і відослано по вимогам реґуляміну до буджетової комісії.

Присилайте негайно коляду та списи громад і гуртів, що колядували на „Рідну Школу“, щоби увійшли у загальний виказ коляди по повітам і громадам, який ладить до друку Головна Управа „Рідної Школи“ у Львові, Ринок, ч. 10.

Випробованим шляхом.

Арештування лісних робітників в Перегінську.

За участь у страйковім руху в Перегінську поліція арештувала кількадесятьох лісних робітників і доси не звільнила. Всякі заходи, щоби їм помогти, не принесли успіху.

На Підкарпаттю все так буває, що майже при кождім страйку за підвишку заробітної платні арештують невинних робітників, держать їх довго в арешті, а потім суди їх уневиннюють. За події в Дзвинячи перетримували арештованих тижнями і місяцями, недавно по роках у Станиславові відбулася розправа і всіх звільнено від вини і кари. Минулого року арештовано робітників у Вигоді за участь у страйку (одного поліція убила), а коли страйк скінчився, всіх пустили на волю.

Таким способом можна кожду цінникову акцію зломити. Досить, щоби фірма, проти котрої робітники страйкують, викликала своїми людьми авантуру та кинула на провідників руху підозріння. Поліція зараз їх арештує, а родини арештованих руйнуються і попадають в нужду, заки їх випустять.

На час виїмкового стану і побуту карної виправи в Перегінську, які заряджено з приводу страйку лісових робітників, на громаду наложено величезний гарач. З вини фірми, що зломила підписану умову, акція протяглася, а кошти має поносити громада, яку без причини вмішали в цю справу.

Соймові посли повинні занятися справою арештованих лісних робітників у Перегінську та вдатись куди треба, щоби кривда невинних людий не протягалася.

Не кидайте рідної землі!

Штучна еміґраційна горячка.

Безробіття, дорожня, загальна нужда і важкі суспільні відносини зложились на те, що з Польщі еміґрує щораз більше людий. Не помагають еміґраційні обмеження та перепони, роблені в краю і за границею. Кожний нуждар рад видобутись у широкий світ, в надії, що гірше ніде не може бути.

Цікаве, що північні українські землі, а особливо Волинь, доставляють найбільше людий, що йдуть за океан. Причиняються до того безчисленні еміґраційні аґенти, що користаючи з настроїв населення, бушують по селах і намовляють до еміґрації. Є це різке нарушення еміґраційного закона, що забороняє корабельним бюрам і приватним одиницям таку аґітацію. Всеж таки еміґраційні гієни увихаються по волинських селах і роблять на людській нужді незлі інтереси. Обіцюють легковірним селянам рай за морем, а тимчасом визискують їх та обдирають на кождім кроці. Між іншим за корабельну карту до Канади, що коштує 132 і пів доляра, беруть по 200 і більше долярів.

Обовязком українських свідомих людий на місцях остерегти бідне населення, щоби не кидало легкодушно рідної землі та не давало визискувати себе еміґраційним аґентам. Ніде на світі нема даремщини, всюди треба тяжко працювати, а до того легкодушною еміґрацією ослаблюємо нашу силу в краю та впускаємо на наші місця чужинців. Дивне тільки, що еміґраційними наганячами, що викликують штучну еміґраційну горячку, не заопікується влада.

За наші права по містах.

Віче у Львові.

Заходом Народньої Організації українців міста Львова відбулося 24. лютого ц. р. в салі тов. ім. Лисенка народнє віче в справі виборчої ординації до міської ради. Віче відкрив проф. Березовський, опісля посол д-р Ст. Біляк виголосив реферат про значіння самоврядування як важного чинника в опануванню міст на нашій землі та про зміну виборчої ординації до міської ради у Львові. В соймі приготовляється новий самоврядний закон, що обмежить вплив українського населення в самоврядуванню. Тому українці мусять боронити пятиприкметникового права у виборчій ординації до міської ради, щоби здобути належний вплив на міську господарку.

Ухвалено відповідні резолюції. Коли в дискусії забрав голос пос. о. Куницький і згадав про господарку народнім грошем, представник влади розвязав віче, після чого численно зібрані учасники відспівали національний гимн.

З громадських болячок.

Як у Якубовій Волі зроблено бунт?

Як доносили газети, в селі Якубовій Волі пов. Дрогобич арештовано 13 громадських радних за державну зраду. Справу представлено невірно, а на ділі було так:

Новевибраний війт Василь Мельник скликав 25. січня перше засідання громадської ради, щоб уложити громадський буджет. На самім початку радний Іван Матчак поставив внесок, щоби протоколи засідань вести в українській мові та щоби призначити якусь квоту на просвітні цілі. Однак писар Стефан Кулиняк, що є також радним, відложив ці справи на сам конець, а почалось встановлювання пенсій для війта і рахмістра. Коли 17 радних, зложених із самої фамілії, переголосували по своїй вподобі, радний Дмитро Лютик іменем 13 однодумців заявив, що не беруть дальшої участи в засіданю і вийшли зі салі.

Три дні опісля писар Кулиняк поїхав до Дрогобича і представив старості справу так, будьтоби ті радні хотіли вставити якусь квоту на „боевий фонд“, зробили бунт і грозили бійкою, та що між ними є 37 крісів і 18 револьверів.

В ночи на 29. січня прийшло до села 35 поліцаїв, перевели у 13 радних ревізію, та хоч ніякої зброї не знайшли, закували всіх тринайцятьох в ланци і відставили до слідчої вязниці в Самборі. По переслуханню всіх радних, арештованих і писаревих сторонників, 11 радних випущено дня 23. лютого на волю, а задержано тільки Івана Матчака і Гриня Іванкова, як провідників бунту чи чого там.

Того самого дня писар Кулиняк покликав заступників радних на місце арештованих і уложив з ними такий громадський буджет, як сам хотів. Цей писар урядує в громаді вже 26 літ і удавав доси щирого українця. Тепер громада пізналася на нім як слід.

Поінформований.

Нагінка на Луги і Соколи.

Конституція в практиці.

До довгого ряду розвязаних Лугів і Соколів у трьох східно-галицьких воєвідствах приходиться зачислити найновіші рішення польської влади. Спортово-пожарниче товариство Сокіл в Оброшині пов. Городок яґайл. і також товариство Луг в Серниках пов. Бібрка розвязано за „переступлення статутів“. Тернопільське воєвідство розвязало Луг в селі Скориках пов. Збараж за те, що члени виконували „тактичні військові вправи“. Подібна доля постигла Луг у Сяноці, що гуртував робітничу і ремісничу молодь. Це товариство розвязано за те, що його члени не брали належитої участи в гашенню пожежі, хоч це не відповідає дійсности.

Морози і майбутній врожай.

На заході вимерзла пшениця, у нас садовина.

Які будуть наслідки сьогорічної гострої зими для рільництва, побачимо пізнійше, як стопиться сніг. Та вже тепер можна ствердити, що рільництво потерпіло великі шкоди. В краях західної Европи, як звідтам доносять, вимерзла озимина, особливо пшениця. В Польщі мабуть цього не буде, бо ґатунок пшениці, який тут управляють, видержує краще морози. Хиба що хтось посіяв зерно, спроваджене із заходу. На випадок західно-европейського неврожаю пшениця у нас сильно подорожіє.

Великі шкоди потерпіла у нас садовина. Вимерзли черешні, а також делікатнійші відміни груш і яблінок. Взагалі овочеві дерева потріскали від морозу.

Арештування учеників.

Під замітом приналежности до Укр. Військової Організації.

В Тернополі арештувала поліція 29. січня ц. р. в домівці Сокола сімох учеників української гімназії, що зібралися там на совганку, яка міститься на площі Сокола. В мешканнях арештованих учеників переведено ревізію і в одного з них знайдено часопис „Сурма“. Перевели також ревізію в бібліотеці для учеників, що міститься в будинку гімназії, а головою її є один з арештованих, однак не знайшли нічого підозрілого.

Після переслухання поліція відставила чотирох арештованих учеників: Фелікса Кордубу, Івана Лобля, Остапа Слівінського і Волод. Рудика до слідчої вязниці карного суду. Закидує їм злочин державної зради, якої мали допуститися через приналежність до Української Військової Організації. Інших випущено на волю.

Обороною арештованих занявся посол д-р Ст. Баран.

Що чувати у світ?

В справі національних меншостей. Німецький уряд, заповівши, що на найблищому засіданню Союза Народів видвигне справу національних меншостей, які всупереч міжнародним договорам здані на ласку і неласку пануючих народів, занепокоїв сильно інтересовані держави, між ними й Польщу. Вони знають, що в їх запевнювання, буцім то національним меншостям не діється ніяка кривда, світ уже не повірить і тому стараються всіляко ту справу обійти. Французький міністер Бріян приготовляє свій плян забезпечення національних меншостий. Він полягає на порозумінню між державами, до котрих національна меншість належить (в українській справі між Польщею і Радянщиною), під оглядом політичним і культурним. Канадійський уряд виступив уже офіціяльно з предложенням писемних правил, як полагоджувати скарги національних меншостей. А тимчасом Польща відновляє угоду партію з гуртка відомих запроданців, що мають репрезентувати перед світом українську меншість і запевнювати, що їм добре.

Троцький на вигнанню. Показалось, що більшовицький диктатор Сталін не мав відваги спрятати при помочи чрезвичайки свого противника Троцького, провідника лівої опозиції (що домагається загострення більшовицької політики та видання війни цілому світови). Боявся протестів комуністичного світа в інших державах і тому волів викинути Троцького поза границі Радянщини. Його всадили до потягу і вивезли геть, не кажучи йому навіть, куди везуть. Так опинився Троцький в Туреччині. А що турецький уряд не бажав собі такого гостя і не позволяє йому виходити поза мури радянського конзуляту, Троцький телеграфує тепер до ріжних европейських держав, щоб перейняли його до себе. Але всюди стрічається з відмовою. Перша не приняла його Німеччина. Цікаве, що навіть німецькі комуністи є проти нього. Відмовну відповідь дала Франція, так само Чехословаччина і Норвеґія. Жадна держава не хоче мати в себе комуністичного аґітатора, що хоче втопити весь світ у крови, а навіть самі більшовики не хочуть його знати. Тимчасом Троцький, що сидить тепер в Царгороді, голосить, що він найбільше два роки побуде за границею. До двох літ в Радянщині прийде до внутрішнього перевороту, що позволить йому вернути в свояси і відограти належну йому ролю. А покищо Троцький не має де подітись.

Більшовики зносять дальше монастирі. Губерньский комуністичний комітет в Нижнім Новгороді зніс 11 монастирів і перемінив їх на шпиталі і комуністичні клюби.

Два міліони вязнів. Більшовицькі газети доносять, що радянська влада не буде більше замикати проступників до вязниць, але засуджувати їх на примусові роботи. З причини страшенного переповнення у вязницях нема для них місця. Обчисляють, що в більшовицьких вязницях находиться тепер понад два міліони вязнів.

Еспанія є видовищем безнастанних військових бунтів. Недавно збунтувалась, як відомо, артилерія в Барцельоні, Валенсії та інших містах Катальонії. Урядово пояснювали, що причиною бунту було невдоволення офіцірів з авансів. На ділі був це бунт проти правління диктатора ґен. Прімо де Рівери, яке всім вже надоїло. Здавалось, що дні цеї диктатури вже почислені, бо й цивільне населення є проти нього, а навіть король має вже його досить. Однак ґен. Прімо де Рівера потрафив ще удержатися. Він розоружив всю артилерію, займаючи артилерійські касарні піхотою та кавалерією, а коло 2,000 офіцирів викинув зовсім з армії. Тепер переводиться нова організація еспанської артилерії.

Нужда в Китаю, знищенім довголітною домовою війною, приймає щораз більші розміри. В одній місцевости коло 200 осіб зібралося в тісній пивниці, очікуючи смерти. Сільська людність їсть суху траву, розтерту на порох. Під зиму не засіяно ніякої озимини, тому в літі не буде що збирати і положення ще більше погіршиться.

Порохівня вилетіла в повітря. Коло міста Сінган, в китайській провінції Квантун вилетіла в повітря велика військова порохівня. Всі будинки довкола порохівні зрівнані з землею. Шістьох офіцирів і понад 100 жовнірів згинуло під звалищами.

В країні вічного неспокою. В Кантоні, давній столиці Китаю, вибухли грізні заворушення. Величезні маси робітників демонструють на вулицях і рабують склепи та приватні мешкання. Всі конзуляти позамикали брами і забарикадувалися в середині. Урядові війська не вспіли покищо опанувати положення і привернути спокій. Рівночасно вибухла воєнна рухавка в краю. Бувший військовий диктатор в Шантуні, наршалок Чан-Чун-Чан обняв команду над 5-тисячною армією і розпочав бої з армією національного уряду. Йому вдалося занята кілька міст і цілу північну область Шантуну.

Кріваві події в Мексику. Проти мексиканського уряду, що держиться при владі при помочи багнетів, вибухло повстання. Повстанці заняли і спустошили кілька місцевостий. Повстанчий рух має релігійну закраску, бо мексиканський уряд переслідує по варварський католиків. Між ворожими сторонами приходить до

кривавих розправ, у яких урядові війська звичайно перемагають.

Аман-Улаг не подався. З Афганістану прийшли вісти, що Аман-Улаг рішився боротись на смерть або життя за королівську владу. В тій цїли закупив багато военного матеріялу. В його армії бракує поживи і це викликує невдоволення жовнірів.

НОВИНКИ.

НАШИХ П. Т. ПЕДЕДПЛАТНИКІВ повідомляємо, що слідуюче число „Свободи“ дістануть лише ті, що вирівнали передплату.

Адміністрація.

— **Рік вязниці за образу Пілсудського.** Варшавський окружний суд засудив редактора ґазети „Шанец“, Р. Васілевського на рік вязниці за те, що назвав маршалка Пілсудського необчислимим політиком, якому вояки не вірили і не повірять.

— **Поліційні донесення.** Проти Романа Биха, селянина в Ператині, пов. Радехів, поліція зробила карне донесення до суду за ширення вісти, що весною має вибухнути війна між Польщею і большевиками. Поліція в Желехові великім, пов. Камінка Струм., зробила карне донесення на Федора Семкаша з Горпина за те, що намовляв людий в трафіці неплатити податки.

— **Ліцитація маєтку кн. Сапеги.** В окружнім суді у Вильні відбулася ліцитація маєтку кн. Евстаха Сапеги за несплачений банковий довг в сумі 300 тисяч олотих. Ліцитація розпочалася від оціночної суми міліон сто тисяч золотих. Маєток купила княгиня Сапега, мати дотеперішного власника.

— **Дива природи.** В борщівськім повіті бачили на небі огнисті смуги, що були високо по обох боках сходячого сонця. Кілька день пізнійше бачили перед заходом сонця велике колесо червоно-жовтої краски. В Чорткові та в інших сторонах бачили коло сонця два другі сонця, сполучені разом ясною смугою. Ці явища стоять у звязку з гострою зимою.

— **За більшовицькі шиби.** Карний суд у Львові засудив на три місяці Володимира Чоловського за те, що намовляв двох уличників бити шиби в більшовіцькім консуляті. Кару припинено йому на три роки.

— **Замах на священика.** В селі Барилові, пов. Радехів арештовано Івана Остапчука за те, що два рази хотів убити священика о. Нагурського. Причиною ненависти Остапчука був процес за землю, ведений ще з іншими селянами з Барилова проти о. Нагурського. Остапчук після першої невдатної проби вбийства війшов в порозуміння з відомим бандитом Доманським, що мав убити священика. Доманського застрілила поліція підчас його утечі.

— **Чорний сніг.** В часі сильної сніговиці в Чортківщині і Городенщині упав чорний сніг, що зараз ледоватів. Про такий самий сніг доносять з Буковини та інших сторін Румунії. Думають, що чорна краска походить від вульканічного попелу, занесеного з далеких країв.

— ***Жидівка вихрестка.*** Молода дівчина Ханька Фрай, донька жидівського купця з Волі Підмихайлівської пов. Ліско, що пропала була перед кількома тижнями, знайшлася в Старім Селі пов. Березів. Вона написала до батька лист, що перейшла добровільно на християнську віру. Арештованих парубків, яких підозрівали, що силою вивезли дівчину, випустили на волю.

— **Три присуди смерти.** В Тернополи відбулася перед судом присяжних розправа проти Дмитра і Миколи Бідованців та Анни Залізнякової з Березовиці вел. пов. Тернопіль за те, що вбили чоловіка Анни, Івана Залізко. Судді присяжні потвердили всіми голосами вину обвинувачених і трибунал засудив усіх троє на кару смерти через повішення.

— **Смерть від морозу.** Сильні морози, що навістили наш край в останніх часах, потягнули багато жертв у людях. Як доносять з Долини, у Вигоді замерзло двох лісних робітників, а третій так перемерз, що умер в шпиталі. В Ілемю замерз жид, що розносив по хатах товари. Михайло Дуфанюк з Крички пов. Богородчани замерз на дорозі, йдучи до млина. Така сама доля постигла Марію Токар із Завоя, що йшла лісом. На дорозі коло Рудні Почаївської замерз селянин разом з трьома коровами, які гнав на продаж.

— **Бандитизм.** На дорозі коло Яблонова, пов. Копичинці напало трьох людий на господаря Миколу Стиця і побивши його до безтями, зрабували йому 80 зол. — Коло Панасівки пов. Скалат ограбили Йосифа Длугача, купця з Жеребок. Арештовано кількох парубків з Панасівки.

— **Відпали відморожені вуха.** Один шофер, що приїхав автом до Староґарду, скинувши шапку, побачив з жахом, що відморожені вуха відпали йому зовсім. Заопікувалися ним у шпиталю.

— **Не вміли вішати.** В хорватськім місті Загребі прийшло в часі вішання чотирьох опришків на судовім подвірю до великого скандалу. Коли кат взявся до першого засудженого і підніс його до гори, він відорвався і впав на землю. Тоді кат і його помічники піднесли його вдруге і заложили йому петлю на шию. Засуджений закричав нелюдським голосом: „Повісьте мене раз!“ Два рази з черги мусіли закладати йому шнурок на шию, заки його повісили. При вішанню другого засудженого також не повелось катови. Засуджений говорив насмішливо до нього: „Повісь мене або я тебе повішу!“ Смерть повішеного наступила аж по 12 мінутах. З двома іншими засудженими мав кат також багато роботи.

— **Очайдушний злодій.** В поспішнім потязі, що їхав зі Львова до Варшави, знайшовся львівський злодій Дукат і вкрав одному пасажирови футро. Побачив це поліційний аґент Валькевич і хотів його арештувати. Дукат покинув футро і вибіг на дах ваґону. Аґент пустився в погоню за ним. Нараз потяг вїхав на міст. Користаючи із звільненого бігу потягу, Дукат вхопився руками за поперечку мосту і повис у воздусі. Тоді аґент скочив на купу снігу, а потяг поїхав дальше. На його щастя надійшла поліційна патруля і при її помочи удалось зловити злодія. Його відставлено назад до Львова.

— **Убивство в потязі.** В особовім потязі на лінії Варшава—Вильно убито подорожного, а трупа викинено перед стацією Мартинківці пов. Ґродно. Слідство викрило, що жертвою злочину впав дідич Тома Боґушевич. Він їхав з якимись двома пасажирами, що шезли на одній малій стації. Злочин викрила залізнича служба на одній стації, побачивши сліди крови. В переділі найдено шкіряну торбу Боґушевича, а в ній папери, які свідчили, що небіжчик купив недавно фільварок в ошнянськім повіті. Мав видко при собі більші гроші і це спонукало бандитів до злочину.

— **Вовки пожерли 11 рекрутів.** З Альбанії доносять, що на відділ рекрутів напало стадо вовків і пожерло 11 осіб.

— ***Вісім днів серед вовків.*** Сильні морози і сніговиця настали не тільки у нас, але й в цілій, навіть полудневій Европі. Дуже гостра зима виступила на Балкані. На болгарсько-турецькій границі застряг у снігах потяг, що їхав з Франції до Царгороду. Тому, що всі телеґрафічні дроти поперервала буря, потяг, яким їхало багато осіб з европейського політичного світа, був зовсім відтятий від людий. Згодом напали на нього великі стада вовків, що почали вдиратись до ваґонів. Навіть револьверові стріли не відстрашували голодних звірів. Від страшної смерти уратував пасажирів сніг, що засипав цілий потяг поверх дахів. Аж по 8 днях прийшли на поміч відділи турецького війська, що відкопали потяг зі снігу.

ДОПИСИ.

ЦВІТОВА ПОВ. БУЧАЧ. *(Партія кооперативи і жида).* Наше село бідне, окружене панськими ланами, а селянські ґрунти розкинені далеко, на 4 кільометри. Але як прийшов до села жид Абрамко і заложив склеп, то за два роки так доробився, що побудував собі хату, бляхою криту. Зміркували люди, що торговля це добра річ, і тому рік заложили кооперативу, яка приносить гарні доходи, хоч багато людий все ще тримається жида. З весною хочемо взятися до будови народнього дому. На це маємо вже три тисячі золотих готівки, але то мало, ледви десята часть всіх коштів. Щоби призбирати трохи гроша, пішли господарі цього року з колядою, яка принесла 110 зол. Окремо колядували хлопці і призбирали 42 зол. При божій помочи будемо мати свій дім, хоч як проти того риє Абрамко, котрого склеп, від коли заложено кооперативу, на половину зменшився. Він має в селі ще свою сильну партію, але кооперативна ідея мусить побідити. О те подбає вже кількох молодих господарів, що з запалом взялися до народної роботи.

Кооперативник.

КОЗАКІВКА, ПОВІТ БОРЩІВ. *(Орґанізаційним шляхом).* Наше село є відорване від світа, бо лежить на кінци Галичини, в куті між Дністром і Збручем. Нема в нім вправді інтеліґентів, що повелиб культурно-освітну роботу, а проте село не попало в занепад, навпаки належить до свідомійших громад у повіті. Є у нас кілька ідейних громадян, що станули на чолі орґанізаційного руху. Вони заложили кооперативу, що гарно розвивається. За їх почином громадяни взялись до будови народнього дому, в якому поміститибся крім кооператив також інші товариства. На диво влада заборонила будову. Громада продала під будову площу за 150 зл., але повітовий виділ цеї продажі не затвердив, кажучи, що громада веде марнотравну господарку, бо продає за безцін громадське добро. Однак громадяни на це не дивилися і взялись жваво до будови. Тоді прийшла поліція і заборонила будову під загрозою арешту. І так готові фундаменти стоять вже цілий рік, але громадяни не тратять охоти, бо народній дім в селі мусить бути. Заходом молодих громадян колядовано у нас цього року на Рідну Школу, що правда, серед великих перепон з боку старших сестриць і церковних братів, котрі кричали, що гроші мають іти на церкву. Всеж таки заколядовано 147 зл. на Рідну Школу, а 33 зл. на Просвіту. Заходом тих самих громадян святковано урочисті поминки за тих, що полягли за кращу долю народу. В церкві зроблено гріб умаєний зеленю, а о. Кордовськиій відправив панахиду. При тім зібрано 20 зл. на українських інвалідів. Честь свідомими громадянам, а хруням стид і ганьба!

Свій.

Нові книжки і видання.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ, ілюстрований популярно-науковий журнал, ч. 5 за місяць лютий. Зміст: Болгарські мандрівні огородники. Сільські школи в Індії. З Волині до Одеси. Місто контрастів. Початки Хмельниччини. Гроші. Хатній умивальник. Морські ліси й гущавини. Шахи. Музика. Діти камяної доби.

КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА, економічно-суспільний місячник, ч. 2, за лютий. Львів, вул. Словацького 14.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ДРУКУ, орґан державної бібліографії, ч. 52. Видання української книжкової палати в Харкові.

З ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ. Львів 1928. Стор. 48. Ціна 1 зол.

ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МАРКСІВСЬКОЇ КРИТИКИ. Львів 1928. Сторін 62. Ціна 1.50 зол.

Ціни у Львові.

ХУДОБА. Минулого тижня плачено у Львові за 1 кґ. живої ваги: воли I. ґат. зл. 1.50—1.60, бугаї I. ґат. 1.50—1.60, II. ґат. 1.38—1.40, корови I. ґат. 1.50—1.60, II. ґат. 1.35—1.45, III. ґат. 1.00—1.20, ялівки I. ґат. 1.40—1.55 телята 1.30—1.50.

ГРОШІ. Доляр ам. 8.88, канад. 8.82, чес. корона 0.26, австр. шілінґ 1.25, рум. лей 0.05, франц. франк 0.34, швайц 1.71, фунт штерл. 43, рад. червонець 18.

СПОЖИВЧІ АРТИКУЛИ. Масло десерове 7.40, молоко 0.42, яйце 0.30, бульба 0.20, хліб 0.50, солонина 3.00, селедець 0.15—0.25, риж 0.90, мясо волове 3.20—3.60, смалець 4.40.

Смішне.

Хорий чи пяний.

То цікаве — каже шевський челядник. — Як челядник хорий, то це називається пяний, а як майстер пяний, то це називається, що він хорий.

На що є жінка?

— Дмитре, на що Бог дав Адамови Еву?

— Щоби пришивала йому ґузики, пане професор.

— Шооо?

— Бо як мому татови бракує ґузик при сорочці, то зараз кричить: На що я маю жінку!

Подяка.

Виділ читальні „Просвіти“ в Гумниськах пов. Теребовля складає сердечну подяку переселенцям в Америці, що зложили 67 долярів 77 центів на будову читальняного дому в нашому селі. Зокрема дякуємо п. Петрови Понятишиному, котрий не жалував труду і занявся збіркою серед наших американських братів. — За виділ: *Григ. Хаваровський,* голова. *Теод. Ліщинський,* секретар.

Оголошення.

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.